

Telpost Noordkaap

Klaas Nanninga & Jacob Bosma

Vanaf de jaren tachtig kom ik (Klaas Nanninga) regelmatig in de Eemshaven. Dat was toen een natuurgebied van Oostvaardersplassen-achtige allure: een enorme, ruige vlakte met een verdwaald gebouwtje en wat lege kades. Je was er bijna altijd alleen. Vanaf een uitkijkbult op het oostterrein had je een prachtig uitzicht over het gebied. Er veranderde wel eens iets, maar het bleef toch altijd meer een natuurgebied dan een industriegebied.

Ergens rond 2000 begonnen Jacob Bosma en ik als teller op de beroemde telpost in de Eemshaven. Zoals Breskens in het voorjaar de voordeur van Nederland is, zo is de Eemshaven de achterdeur voor de honderdduizenden trekvogels die op weg zijn naar Scandinavië. Een geweldige telpost waar we prachtige trek hebben beleefd, zowel in aantallen als in bijzondere soorten.

De nieuwe tijd

In de jaren dat wij op de telpost Eemshaven stonden, hebben we eerst heel langzaam en nu de laatste twee jaren steeds sneller de Eemshaven zien veranderen. Tot grote vreugde van projectontwikkelaars, de provincie en de gemeente Eemsmond waarschijnlijk, maar tot verdriet van de vele vogelaars en vooral de trektellers die dit als hun thuisbasis ervoeren. Allerlei bekende plekken, zoals de Klutenplas en de diverse singels en bosschages, verdwenen onder een enorm zandpakket of werden platgeschoven om vervolgens bebouwd te worden. Nu verrijzen er twee kolossale centrales.

Meer moeite hadden de tellers met het plaatsen van een nieuw windmolenpark. Reusachtige windmolens van meer dan 100 meter hoog werden overal in het terrein gezet, zelfs vlak onder de telpost. Wat vroeger een plek van rust en uitzicht was, werd nu gedomineerd door onrust, drukte en beweging. Het

constante geruis was ook niet bevorderlijk voor het goed horen van de vluchtroepjes. Natuurlijk waren we ook benieuwd welke invloed alle bouwactiviteiten op de trekroute van vogels zouden hebben. Zouden ze de Eemshaven meer mijden en er onderdoor of bovenlangs trekken?

Op zoek naar een nieuwe telpost

Op 15 april van het vorige jaar besloten Jacob en ik het eens elders te proberen. De eerste optie was Ruidhorn, een natuurgebied dat volop in ontwikkeling was en er veelbelovend uitzag: vlak aan de dijk gelegen, met rust- en foerageergelegenheid voor doortrekkers, de bosjes van de gaslocatie vlakbij. Kortom, de elementen die ook de telpost in de Eemshaven zo aantrekkelijk maken.

Het viel niet tegen: veel uitzicht en heel veel rust. Wel merkten we veel heen- en weervluchten van vogels die met het getij mee binnendijs of buitendijs foerageerden. Vooral de Brandgans gaf hierdoor een onduidelijk trekbeeld. Graspiepers trokken goed.

We belden met Leo Schilperoord die op de telpost Eemshaven zat om een vergelijking te kunnen maken. In twee uur tellen: Ruidhorn 515 en 577 Graspiepers en in de Eemshaven 112 en 54. Dit substantiële verschil gaf ons hoop dat een andere plek dan de Eemshaven ook hoge aantallen zou kunnen opleveren. We vervolgden onze zoektocht en reden naar de Noordkaap. Deze hoogdravende naam heeft de plek te danken aan het feit dat dit het noordelijkste punt van het Nederlandse vasteland is. De plaatselijke Rotaryclub heeft het ooit willen eren door er een monument te plaatsen.

Ook hier een prachtig uitzicht en de vogels bleken hier ook prachtig langs te komen. Deze plek had vergeleken met Ruidhorn als voordeel dat het makkelijker te bereiken was en dat vrijwel alle vogels die langsvlogen ook echte 'trekvogels' leken te zijn. We waren overtuigd: hier moesten we voorlopig maar gaan tellen.

Zo werd er in de volgende weken regelmatig simultaan geteld in de Eemshaven en op de Noordkaap. Vaak waren de aantallen voor bulksoorten als Graspieper en Boerenzwaluw beduidend hoger op de Noordkaap. Smelleken en Bruine Kiekendief bleken het erg goed te doen. En we maakten een indrukwekkende topdag van Brandgans en steltlopers mee.

Als gevolg hiervan besloten Jacob, Leo, Johan Prins, Guido Meeuwissen en ik om in het nieuwe telseizoen 2011 de Noordkaap als nieuwe locatie te gebruiken.

Ligging en telomstandigheden

De Noordkaap ligt ongeveer vier kilometer westelijk van Eemshaven-West en zo'n acht kilometer van de telpost op Eemshaven-Oost. De ligging van de dijk is precies oost-west. Het lijkt erop dat een groot deel van de vogels deze uiterst noordelijke punt bewust aanhoudt en dan na het monument de keuze maakt om al dan niet de zee op te gaan. Hierdoor komen de vogels behoorlijk geconcentreerd langs en hoef je dus veel minder over zee te turen.

Wat opvalt, is de enorme ruimte om je heen: het Wad voor je, de open vlakte van de Emma-polder achter je en een eindeloze open lucht om je heen. Prachtig om de Brandgansen al vanaf Ruidhorn te horen en aan te zien komen vliegen, soms recht over je hoofd. Voordeel is ook dat je de roofvogels al van ver kunt zien aankomen om ze vervolgens lang te volgen. Ongehinderd door allerlei bebouwing komen ze vaak prachtig dichtbij langs vliegen. Een deel van de roofvogels kiest de binnenlandroute, om zo onder de Eemshaven met zijn vele windmolens door te vliegen. Op de telpost Eemshaven worden deze vogels waarschijnlijk achter het grote schakelstation opgepikt of zelfs helemaal gemist.

Nadeel van de nieuwe plek is dat je totaal geen beschutting hebt. Op de oude telpost gingen we nog wel eens tegen de pijp van de inlaat aan staan als de wind hard uit de (zuid)oosthoek kwam.

In het najaar zocht Jacob contact met het waterschap om toestemming te krijgen om een soort windkering op de dijk te plaatsen. We legden uit wat we daar deden en kregen welwillend toestemming om wat te experimenteren met windschermen. Van plaatsing van een permanent schot was geen sprake omdat de dijk op geen enkele manier ondermijnd mag worden.

De firma Waterborg maakte een sterk scherm

van zeildoek op maat en met wat stevige stokken uit de Rommelhoek en een paar kunststofblokken uit de bouw was het windscherm operabel. Het voldeed prima. Het volgende probleem was waar we het moesten laten want elke keer alles mee naar huis nemen was onpraktisch. We vonden de eigenaar van de snackbar Molenzicht op Eemshaven-West bereid om het scherm met toebehoren achter zijn keet te stallen. Na een paar weken kwam Jacob met de oplossing om alles in een grote pvc-buis, voorzien van deksel met slot op te bergen. De steunblokken werden met een kabel met slot aan het hek vastgemaakt en de vaste tellers kregen de sleutels.

Het eerste telseizoen

Het afgelopen voorjaar van februari tot begin juni hebben we 67 dagen op de Noordkaap gestaan. Naast de vaste tellers kwamen er nog verschillende andere vogelaars een kijkje nemen of meetellen. We genoten van het ruime zicht, de rust en natuurlijk van de langstreckende vogels.

Voor ons een nieuw verschijnsel was het monument als verzamelplaats voor Zwarte Kraaien en Kauwtjes. De hele dag door komen kleine groepen uit het binnenland aanvliegen, hangen een tijdje als dagjesmensen rond het monument, om vervolgens met veel kabaal te vertrekken, vaak begeleid door alarmerende Kieviten en Scholeksters.

Wat je wel mist zijn de bosjes en wat dat aan vogels aantrekt: we zien vrijwel geen Vinken en lijsters en we zien ook beduidend minder Sperwers dan op de Eemshaven. Waarschijnlijk gebruikt die laatste soort de bomenrijen van de dorpen onder de Emmapolder meer als oriëntatiepunt. Het open terrein van de Noordkaap is voor hem minder aantrekkelijk. Ook een 'exoot' als de Wielewaa, die ook dit seizoen weer verschillende keren langs de Eemshaven vloog, ontbreekt bij de Noordkaap (tot nu toe, maar wie weet). Pleisterende Bepijsters, een bekend verschijnsel van de Eemshavenpost zien we ook niet, en evenmin een Draaihals. Wel al een paar keer kort pleisterende Morinelplevieren op de akkers voor de telpost. Bijzonder zijn

de Goudhaantjes die bij gebrek aan bosjes de tellers gebruiken als dekking en tussen de poten van je statief doorvliegen. Ook mooi om naar te kijken op rustige momenten zijn de duizenden foeragerende steltlopers die bij opkomend water onderaan de telpost rondstappen. Lastig om op te merken wanneer deze steltlopers op een zeker moment wel doortrekken.

Waar we ook van genoten hebben waren de Lachsterns. Op vijf dagen vloog er één langs en op 18 april waren er zelfs vier pleisterende exemplaren. Waarom weet ik niet, maar Lachstern hebben de aardige gewoonte om vaak heel mooi en dichtbij langs te komen. In de tijd van de trek van Gele Kwikstaarten is het altijd leuk en vaak ook lonend om de kwikstaarten die tussen de schapen foerageren te bekijken: regelmatig levert dat een leuke (onder)soort op zoals Noordse en Engelse Kwikstaart of een gitzwarte Rouwkwikstaart.

Tellers gaan toch meer voor de aantallen dan de (zeldzame) soorten, dus een paar toppers: Kievit bleek langs de Noordkaap erg mooi en dit jaar ook massaal langs te komen, met op 26 februari 13.610 vogels, op 7 maart 14.765 en een dag later nog eens 19.202! Ook Goudplevier komt prachtig over op de Noordkaap. We telden op drie dagen meer dan 3000 exemplaren, en vaak in mooie V-groepen recht over de telpost. En 250 Sneeuwgorzen op 4 april is natuurlijk ook een prachtige trekervaring.

Ook voor ganzen sta je op de Noordkaap goed, vooral voor de Brandgans. Je moet het net treffen, maar zo gauw er na enige tijd een beetje 'west' in de wind zit, is het raak. Zo ook dit jaar: 8910 vogels op 8 maart, 16.330 op 7 april en 29.338(!) op 4 mei. Geweldig als je dat als teller allemaal langs ziet komen en voor een deel vlak boven je hoofd: een natuurverschijnsel van de eerste orde.

Verrassend veel wouwen dit voorjaar: maar liefst 54 Rode en 20 Zwarte Wouwen kwamen vaak heel mooi langs. Als je eerst een Rode Wouw ziet aankomen en nog geen tien minuten later een Zwarte Wouw, dan sta je als teller ook te genieten en wel helemaal als

ze allebei op de grond gaan zitten en later zelfs in gevecht raken over een prooi: een natuurfilm aan de Noordkaap.

Maar 9 mei sloeg natuurlijk alles; een roofvogeldag die ik nooit zal vergeten. Het was de (misschien wel logische) afsluiting van een ongekend lange periode van zuidelijke en oostelijke stroming. De wind begon die dag zuid-zuidoost, trok door naar zuid en eindigde in west-noordwest. Johan Prins, die de telling begon, noteerde tussen 6.00 en 9.00 uur al 43 Bruine Kiekendieven. Dat zou oplopen tot 158! Om 9.00 uur konden Jacob en ik gelukkig meetellen, want vanaf ongeveer 10.00 uur begon het steeds harder te gaan met roofvogels. We konden het amper bijhouden met ons drieën. Een constante stroom van roofvogels, die je moest determineren, een tijdje volgen, terwijl er ondertussen al weer nieuwe in je telescoopbeeld opdoken. We werden er zenuwachtig en lacherig van. Het is ook niet niks als er een lijntje van drie Zwarte Wouwen aankomt en er een Visarend onderdoor gaat, terwijl er boven je hoofd twee 'bellen' van zo'n vijf tot acht roofvogels hangen met Buizerd, Sperwer, Wespendif en Bruine Kiekendif door elkaar heen. In het topuur tussen 12.00-13.00 uur kwamen de volgende aantallen langs: 57 Bruine kiekendieven, 26 Sperwers, 8 Rode Wouwen, 2 Zwarte Wouwen, 29 Torenvalken, 3 Slechtvalken, 1 Velduil, 20 Wespendifen, 2 Visarenden en een 2^e kj. Steppekiekendif: 154 roofvogels! En daarnaast vliegen nog allerlei zangertjes over je heen. Als schrijver had ik het helemaal druk omdat je ook geregeld wilt zien wat de anderen je allemaal toeroepen. Voor de hele dag telden we in totaal 16 soorten roofvogels met 449 exemplaren. We vestigden bovendien een nationaal dagrecord voor Slechtvalk (9), en een tweede plek voor Bruine Kiekendif (158).

Het eerste telseizoen voor de Noordkaap zit erop. Een goede telpost, met rust, een prachtig ruim uitzicht: een kleine 520.000 vogels zijn geteld. We hopen hier net zulke goede jaren te beleven als we lang op de Eemshaven hadden.